

Examen VMBO-GL en TL

2015

tijdvak 1
maandag 18 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 42 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Staatsinrichting van Nederland

- 1p 1 Hieronder staan vier gebeurtenissen die te maken hebben met de wijziging van de Grondwet in 1848:
- 1 Er wordt een officiële uitgave van de nieuwe grondwet gedrukt.
  - 2 In Parijs, Wenen en Berlijn komt een deel van het volk in opstand en eist meer politieke invloed op de regering.
  - 3 Koning Willem II benoemt een commissie die de wijziging van de grondwet moet voorbereiden.
  - 4 Thorbecke, de voorzitter van de grondwetscommissie, presenteert het voorstel voor de nieuwe grondwet.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).
- 2p 2 Een bewering:
De herziening van de Grondwet van 1848 heeft ervoor gezorgd dat Nederland vanaf dat jaar democratischer werd.
→ Noem **twee** onderdelen van de Grondwet van 1848 waaruit blijkt dat deze bewering juist is.
- 1p 3 Veel mensen vonden dat Nederland **in 1848** dankzij de nieuwe Grondwet democratischer geworden was. Toch vonden sommige mensen dat de herziening van de Grondwet nog niet democratisch genoeg was.
→ Geef één reden waarom volgens sommige mensen de Nederlandse Grondwet van 1848 nog niet democratisch genoeg was.
- 1p 4 Hieronder staan enkele politieke standpunten:
- 1 De arbeidsomstandigheden van werknemers moeten worden verbeterd.
  - 2 De rol van de overheid moet klein blijven.
  - 3 De socialistische maatschappij moet op een democratische manier tot stand komen.
  - 4 De vrijheid van het individu moet centraal staan.
- Welke standpunten horen bij de SDAP rond 1900?
- A 1 en 2
B 1 en 3
C 1 en 4
D 2 en 3
E 2 en 4
F 3 en 4

- 2p 5 Hieronder staan vier uitspraken over de tijd rond 1900:
- 1 Wij willen algemeen kiesrecht voor de werknemers én een achturige werkdag.
  - 2 Wij willen dat de Bijbel bepalend is voor het bestuur van het land, niet de paus.
  - 3 Wij willen dat de overheid zich vooral bezighoudt met de veiligheid en de verdediging van het land.
  - 4 Wij willen dat in de politiek de ideeën van de paus zijn te herkennen.
- Vijf groepen:
- a feministen
  - b liberalen
  - c protestanten
  - d rooms-katholieken
  - e socialisten
- Geef per uitspraak aan welke groep daarbij hoort. **Let op!** Elke groep mag maar één keer worden gebruikt. Er blijft één groep over.

Doe het zo:

Bij uitspraak 1 hoort ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met uitspraak 4)

Gebruik bron 1.

- 2p 6 De tekenaar laat kritiek zien op de SDAP.
→ Leg uit, met behulp van een onderdeel van de bron, welke kritiek de tekenaar laat zien op de SDAP.

Doe het zo:

De kritiek op de SDAP is: ... (noem kritiek).
Dat blijkt uit: ... (noem onderdeel van de bron).

- 2p 7 Voor de confessionelen zijn zowel de **Grondwet van 1848** als de **Grondwet van 1917** erg belangrijk geweest. In beide grondwetten stonden nieuwe bepalingen op het gebied van onderwijs waar de confessionelen jarenlang voor gestreden hadden.
→ Noem per grondwet één nieuwe bepaling op het gebied van onderwijs waar de confessionelen erg tevreden over waren.

Doe het zo:

Bepaling uit de Grondwet van 1848: ... (noem bepaling).
Bepaling uit de Grondwet van 1917: ... (noem bepaling).

Gebruik bron 2.

- 2p 8 Stel: je maakt een werkstuk over het belangrijkste politieke doel van de **Eerste Feministische Golf**. Je zoekt afbeeldingen die passen bij jouw werkstuk. Je komt deze zes afbeeldingen tegen.
→ Welke **drie** afbeeldingen passen bij jouw werkstuk? Schrijf alleen de nummers op.

2p 9 Binnen de ARP was er discussie over een ontwikkeling op het gebied van de radio in Nederland. Hieronder staan drie gebeurtenissen die horen bij deze ontwikkeling:

- 1918: de eerste radio-uitzending;
- 1924-1927: verschillende maatschappelijke groeperingen richten hun eigen radio-omroepvereniging op;
- 1935: de helft van alle gezinnen luistert naar uitzendingen van verschillende radio-omroepverenigingen.

De leiding van de ARP was aan de ene kant **positief** over deze ontwikkeling op het gebied van de radio. Maar de leiding van de ARP vond die ontwikkeling aan de andere kant ook **gevaarlijk**.

→ Noem voor beide standpunten een reden.

Doe het zo:

Positief, omdat ... (noem reden), maar ook gevaarlijk, omdat ... (noem reden).

1p 10 Iemand doet de volgende uitspraken over de rechtspraak in Nederland:

- 1 De jury beslist of een verdachte schuldig of onschuldig is.
- 2 De officier van justitie klaagt de verdachte aan.
- 3 Rechters kunnen niet gedwongen worden om een bepaald vonnis uit te spreken.
- 4 Wie geen advocaat kan betalen, kan de hulp inroepen van de officier van justitie.

Welke uitspraken zijn **juist**?

- A 1 en 2
- B 1 en 3
- C 1 en 4
- D 2 en 3
- E 2 en 4
- F 3 en 4

Gebruik bron 3.

1p 11 Wie is hier aan het woord?

- A de minister van Justitie
- B de Nationale ombudsman
- C een officier van justitie
- D een rechter

- 1p 12 In 2005 kwam het kabinet met een wetsvoorstel voor een Europese grondwet. Het kabinet wilde de mening van de Nederlandse bevolking over dit voorstel weten. Een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking wees het voorstel voor een Europese grondwet af. Het kabinet trok daarop het wetsvoorstel in.
Van welk recht maakte de Nederlandse bevolking daarbij gebruik?
- A actief kiesrecht
  - B passief kiesrecht
  - C rechtsbijstand
  - D referendum

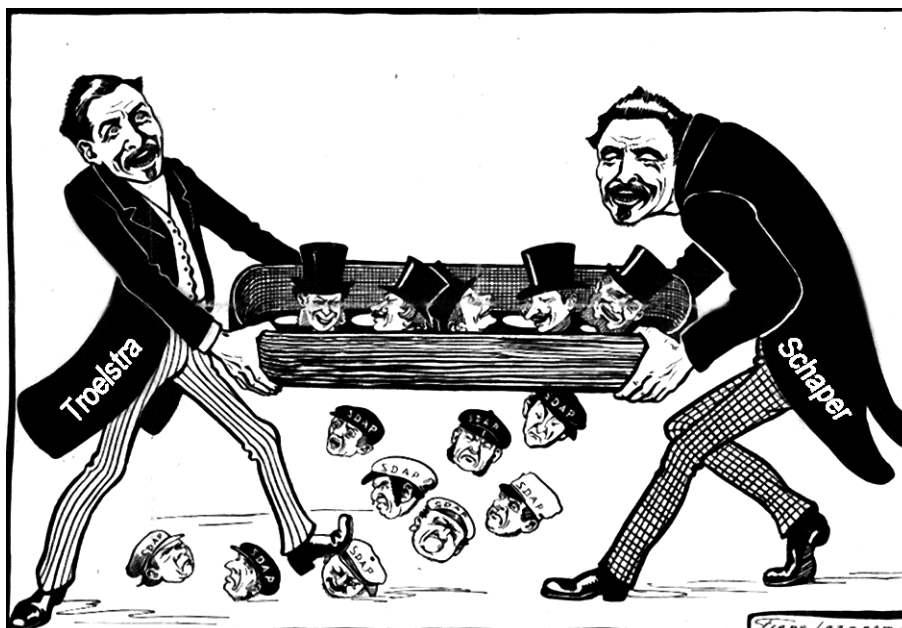
Gebruik bron 4.

- 1p 13 In de uitspraak botsen twee grondrechten met elkaar.
Welke grondrechten botsen met elkaar?
- A de vrijheid van godsdienst ↔ de vrijheid van meningsuiting
  - B de vrijheid van meningsuiting ↔ het recht op gelijke behandeling
  - C het recht op gelijke behandeling ↔ de vrijheid van godsdienst
- 1p 14 Een wetsontwerp dat door het parlement is aangenomen, wordt eerst door het staatshoofd ondertekend en daarna door één of meer ministers.
Waarom moet een minister na het staatshoofd een handtekening zetten?
Omdat een minister
- A de controlerende macht heeft.
  - B de wet heeft bedacht.
  - C minder macht heeft dan het staatshoofd.
  - D politiek verantwoordelijk is.

Staatsinrichting van Nederland

bron 1

Een spotprent over de SDAP naar aanleiding van de verkiezingen van 1913:

Toelichting

Troelstra en Schaper zaten voor de SDAP in de Tweede Kamer. Zij houden een zeef vast. Zij zoeken voor de verkiezingen van 1913 nieuwe mensen voor hun partij in de Tweede Kamer. 'Gewone' arbeiders komen niet in de Tweede Kamer; ze vallen door de zeef. Op de petten van de arbeiders staat: 'SDAP'. Drie advocaten, een dokter en een rentenier blijven over. Zij zijn te herkennen aan de hoge hoeden.

bron 2

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal zes afbeeldingen die te maken hebben met de positie van de vrouw in de maatschappij.

afbeelding 1

Een kelderwoning in Amsterdam:

afbeelding 2

Een stembureau in Amsterdam:

afbeelding 3

Een affiche van de Vrouwen Partij:

Toelichting

Op het affiche staat: vertrouwen in vrouwen. De Vrouwen Partij. 5 miljoen stemmen.

afbeelding 4

Een politieke prent met als titel 'De lege plaatsen bij een vergadering van het parlement':

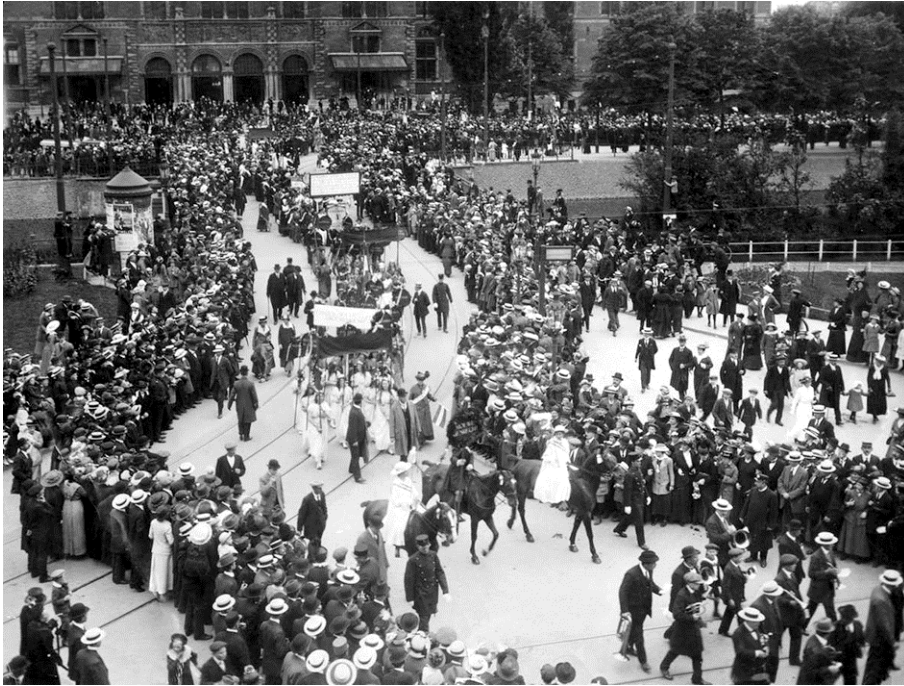
Toelichting

De vrouw in het midden zegt: "Kijk... het is weer leeg. Zouden wij de onbezette zetels nu niet kunnen innemen?"

afbeelding 5

Een demonstratie van de VvVK:

afbeelding 6

Een demonstratie van 'Wij vrouwen eisen':

Toelichting

Op het spandoek staat de tekst: De vrouw beslist.

bron 3

Fragment uit een interview (2005):

In het afgelopen jaar kreeg ik ruim 11.000 klachten over het optreden van de overheid. Dat was een toename van 45 procent ten opzichte van 1999. Volgens mij is deze stijging voor een deel toe te schrijven aan de grotere bekendheid van mijn werk. Daar hebben mijn medewerkers en ik heel hard ons best voor gedaan.

bron 4

Een uitspraak van een politicus (2013):

Elke religie mag worden verkondigd. Maar elke religie mag ook worden bekritiseerd.

Historisch overzicht vanaf 1900

Gebruik bron 5.

- 1p 15 In zijn bekentenis geeft de moordenaar een motief voor de moord die hij heeft gepleegd.
Welk begrip past bij dit motief?
- A communisme
  - B kolonialisme
  - C militarisme
  - D nationalisme

Gebruik bron 6.

- 2p 16 De soldaat hoort bij een bondgenootschap.
→ Bij welk bondgenootschap hoort deze soldaat? Verklaar je keuze met behulp van de bron.
→ Gaat het verhaal van de soldaat over het jaar **1916** of over het jaar **1918**? Verklaar je keuze.
- Doe het zo:*
De soldaat hoort bij ... (noem bondgenootschap), want ... (geef verklaring).
Het verhaal van de soldaat gaat over ... (kies uit: 1916 of 1918), omdat ... (geef verklaring).

Gebruik bron 7.

- 1p 17 Deze afbeelding is door Stalin gebruikt als propagandamiddel.
→ Wat is de propagandaboodschap van deze foto?

Gebruik bron 8.

- 1p 18 Welke kenmerken van stalinisme zijn te herkennen in de bron?
- A censuur en collectivisatie
  - B collectivisatie en persoonsverheerlijking
  - C persoonsverheerlijking en terreur
  - D terreur en censuur

Gebruik bron 9.

- 2p 19 Zet de vijf afbeeldingen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst afbeelding ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Gebruik bron 10.

- 2p 20 Hieronder staan vijf oorzaken van de groei van de NSDAP:
- 1 De antisemitische opvattingen sloten aan bij de denkbeelden van veel Duitsers.
  - 2 De propaganda was goed opgezet tijdens de verkiezingen.
  - 3 Er was ontevredenheid in Duitsland door de slechte economische omstandigheden.
  - 4 Er was steun van industriëlen en bankiers voor de nazi's.
  - 5 Na de Eerste Wereldoorlog waren veel nationalistten hevig teleurgesteld.
- Welke **twee** oorzaken zijn in de bron te herkennen? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 11.

- 1p 21 In de bron wordt een begrip beschreven dat past bij de nationaal-socialistische politiek van Duitsland.
→ Noem dit begrip.

- 2p 22 In de Sovjet-Unie was gedurende de jaren dertig het **communisme** aan de macht. In Duitsland was het grootste deel van de jaren dertig het **nationaal-socialisme** aan de macht.
→ Noem één **overeenkomst** en één **verschil** tussen beide ideologieën.
Doe het zo:
Overeenkomst: ... (noem overeenkomst).
Verschil: het communisme ..., maar het nationaal-socialisme ... (vul een verschil in).

Gebruik bron 12.

- 1p 23 Het pamflet was **een reactie** op de Duitse bezetting van Nederland. Tegen welk onderdeel van de Duitse bezetting is dit pamflet gericht?
- A censuur
  - B deportatie
  - C gelijkschakeling
  - D propaganda
  - E tewerkstelling

Gebruik bron 13.

- 1p 24 Wie gaf opdracht tot het maken van deze propagandaposter uit 1943? En wie wordt als de ware Nederlander voorgesteld?
- A De Duitse bezetter gaf de opdracht. De man op de achtergrond stelt de ware Nederlander voor.
  - B De Duitse bezetter gaf de opdracht. De man op de voorgrond stelt de ware Nederlander voor.
  - C Het Nederlandse verzet gaf de opdracht. De man op de achtergrond stelt de ware Nederlander voor.
  - D Het Nederlandse verzet gaf de opdracht. De man op de voorgrond stelt de ware Nederlander voor.

Gebruik bron 14.

- 2p 25 Stel: je doet onderzoek naar de Slag om Stalingrad en je vindt deze bron. Je twijfelt of de bron betrouwbaar is of niet.
→ Geef een argument waaruit blijkt dat dit een **betrouwbare** bron is.
→ Geef ook een argument waaruit blijkt dat de bron **onbetrouwbaar** is.
Doe het zo:
Betrouwbaar, omdat ... (geef argument).
Onbetrouwbaar, omdat ... (geef argument).

Gebruik bron 15.

- 2p 26 Tijdens de Tweede Wereldoorlog gaven regeringsleiders opdracht tot een aanval. In de bron is die aanval afgebeeld.

→ Noem de **aanval** die is afgebeeld, noem een **regeringsleider** die opdracht heeft gegeven voor deze aanval en noem het **land** waarover deze leider regeerde.

Doe het zo:

De aanval is: ... (noem naam).

Een regeringsleider: ... (noem naam).

Hij komt uit: ... (noem land).

Gebruik bron 16.

- 1p 27 Zet de ooggetuigenverslagen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Gebruik bron 17.

- 1p 28 Deze poster werd na de Japanse aanval op Pearl Harbor door de Amerikaanse regering verspreid.

→ Geef een politieke reden waarom de Amerikaanse regering na de aanval op Pearl Harbor heeft besloten deze poster te verspreiden.

Gebruik nogmaals bron 17.

- 1p 29 In de periode **na 1945** was de Amerikaanse regering het niet meer eens met de boodschap van deze poster.

→ Geef een politieke reden waarom de Amerikaanse regering het in die periode **niet** meer eens was met de boodschap van deze poster.

- 2p 30 Hieronder staan vier uitspraken over de bezetting van Indonesië door Japan:

1 De Indonesische nationalisten beslissen samen met het Japanse leger over alle militaire zaken.

2 Het Japanse leger wordt door veel Indonesische nationalisten met enthousiasme begroet.

3 Japan belooft in de toekomst onafhankelijkheid aan de nationalisten in Indonesië.

4 Nederlanders worden in vernietigingskampen gevangen gezet en massaal vermoord.

→ Geef per uitspraak aan of deze **juist** of **onjuist** is.

Doe het zo:

Uitspraak 1 is juist/onjuist (maak een keuze).

(enzovoort tot en met uitspraak 4)

- 2p 31 De Nederlandse regering noemde de strijd tussen Nederland en Indonesië in de periode 1947-1949 **politioenele acties**. De Verenigde Staten noemden het een **koloniale oorlog**.

→ Geef voor beide benamingen een argument.

Doe het zo:

De Nederlandse regering noemde het politioenele acties, omdat ... (geef argument).

De Verenigde Staten noemden het een koloniale oorlog, omdat ... (geef argument).

- 2p 32 Twee leerlingen hebben een discussie. Femke beweert dat Indonesië in 1945 onafhankelijk werd. Peter beweert dat Indonesië pas vier jaar later, in 1949, onafhankelijk werd.

→ Geef voor beide beweringen een argument.

Doe het zo:

Argument om te kiezen voor 1945: ...

Argument om te kiezen voor 1949: ...

Gebruik bron 18.

- 2p 33 Hieronder staan vijf gebeurtenissen:

1 Adolf Hitler pleegt zelfmoord.

2 De communisten nemen na een revolutie de macht over.

3 De Geallieerden beginnen een tweede front.

4 De Oostenrijkse troonopvolger wordt vermoord.

5 Het hoofdkwartier van de EU wordt hier gevestigd.

→ Geef met behulp van de kaart aan waar deze gebeurtenissen hebben plaatsgevonden.

Doe het zo:

Gebeurtenis 1 vond plaats in ... (schrijf letter op).

(enzovoort tot en met gebeurtenis 5)

- 2p 34 In 1948 werd de staat Israël uitgeroepen.

→ Geef in enkele zinnen een verklaring voor het ontstaan van de staat Israël. Gebruik daarbij de volgende drie begrippen in een juiste samenhang en betekenis: **diaspora**, **zionisme** en **Holocaust**.

Doe het zo:

Het ontstaan van de staat Israël heeft te maken met ...

Gebruik bron 19.

- 2p 35 In de tekening is sprake van een conflict tussen Israëliërs en Palestijnen.

→ Leg uit, met behulp van de bron, welk probleem tussen Israëliërs en de Palestijnen in de tekening te zien is.

Doe het zo:

Het probleem is: ...

Dat is in de bron te zien aan: ...

- 2p 36 De KPD was een communistische partij in Duitsland. In 1933 werd de partij verboden door Hitler. In 1956 werd de KPD opnieuw verboden, maar nu in West-Duitsland.

Iemand beweert dat het verbod op de KPD **wél** bij de dictatuur van nazi-Duitsland past, maar **niet** past bij het politieke systeem van West-Duitsland.

→ Geef voor beide onderdelen van de bewering een argument.

Doe het zo:

Het verbod past wél bij de dictatuur van nazi-Duitsland, omdat ... (geef argument).

Het verbod past niet bij het politieke systeem van West-Duitsland, omdat ... (geef argument).

- 2p 37 Tussen 1980 en 1989 was in één van de twee Duitslanden 85 procent van de jongeren verplicht lid van een jeugdvereniging. Als je geen lid was, kreeg je later problemen bij je studie en bij het vinden van een baan.

Een invulopdracht:

1 Deze jeugdvereniging kwam voor in ... (**Oost- / West-**) ... Duitsland.

2 Dat land heette officieel ... (**BRD / DDR**).

3 Dit land had een ... (**communistisch / kapitalistisch**) ... systeem.

→ Kies telkens uit de twee mogelijkheden.

Doe het zo:

zin 1 = ... (kies uit: Oost- / West-)

zin 2 = ... (kies uit: BRD / DDR)

zin 3 = ... (kies uit: communistisch / kapitalistisch)

- 1p 38 Met welk probleem kreeg Gorbatsjov te maken toen hij de leider was van de Sovjet-Unie?

A Er waren binnenlandse protesten tegen de afschaffing van de democratie.

B Er was sprake van overproductie in de landbouw door de afschaffing van de planeconomie.

C Oost-Europese landen eisten dat de Sovjetlegers bleven om de orde te handhaven.

D Verschillende volken binnen de Sovjet-Unie wilden zelfstandig worden.

Gebruik bron 20.

- 1p 39 Zet de vier onderdelen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst onderdeel ..., dan ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

- 2p 40 Een bewering:
Na 1989 was de NAVO eigenlijk overbodig, maar vanaf 2001 kreeg het bondgenootschap te maken met een nieuwe vijand.
→ Geef een historische reden waarom de NAVO sinds 1989 overbodig genoemd kan worden.
→ Geef ook aan met welke nieuwe vijand het bondgenootschap te maken kreeg vanaf 2001.

- 2p 41 Hieronder staan drie omschrijvingen van instellingen binnen de Europese Unie (EU):
- 1 instelling die het dagelijks bestuur vormt van de EU en die ook wetsvoorstellen indient
  - 2 vergadering waarin ministers uit de regeringen van de lidstaten voorstellen bespreken waarvoor zij in eigen land verantwoordelijk zijn
  - 3 volksvertegenwoordiging die wordt gekozen door de inwoners van de lidstaten

Vier instellingen binnen de Europese Unie (EU):

- a de Europese Commissie
- b de Raad van Ministers
- c het Europees Parlement
- d het Europese Hof van Justitie

→ Geef per omschrijving aan welke instelling daarbij hoort. **Let op!** Elke instelling mag maar één keer worden gebruikt. Er blijft één instelling over.

Doe het zo:

Bij omschrijving 1 hoort ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met omschrijving 3)

- 2p 42 Drie titels van hoofdstukken uit een boek over de 20e eeuw in Nederland:
- 1 De euro wordt ingevoerd
  - 2 De Nederlandse regering in ballingschap in Londen
  - 3 De wederopbouw onder leiding van minister-president Drees

Vier Nederlandse staatshoofden:

- a koning Willem II
- b koningin Beatrix
- c koningin Juliana
- d koningin Wilhelmina

→ Geef per titel aan welk staatshoofd daarbij hoort. Schrijf alleen de letters op. **Let op!** Er blijft één staatshoofd over.

Doe het zo:

Bij titel 1 hoort staatshoofd ... (schrijf letter op).
(enzovoort tot en met beschrijving 3)

Historisch overzicht vanaf 1900

---

bron 5

De bekentenis van een moordenaar (1914):

De auto stopte op ongeveer vijf passen van mij vandaan. Ik wilde eerst een bom gebruiken. Maar in de mensenmassa was het moeilijk die te gooien. Daarom trok ik mijn revolver en schoot zonder te richten op de auto. Ik voel me geen misdadiger, want ik heb een man gedood die ons Servische volk veel kwaad heeft gedaan. Hij was de troonopvolger van Oostenrijk, een land dat ons onderdrukt. Het was noodzakelijk om de Servische volken te bevrijden van Oostenrijk.

bron 6

Een soldaat vertelt over zijn ervaringen tijdens de Eerste Wereldoorlog:

Sinds de gebeurtenissen van 15 juli weet ik zeker dat we niet meer kunnen winnen. Ik zie het niet meer zitten. Wat zal er van ons worden? Ik heb er geen vertrouwen meer in dat wij het redden. Het Amerikaanse leger is heel groot: één miljoen soldaten. Dat is te veel voor ons.

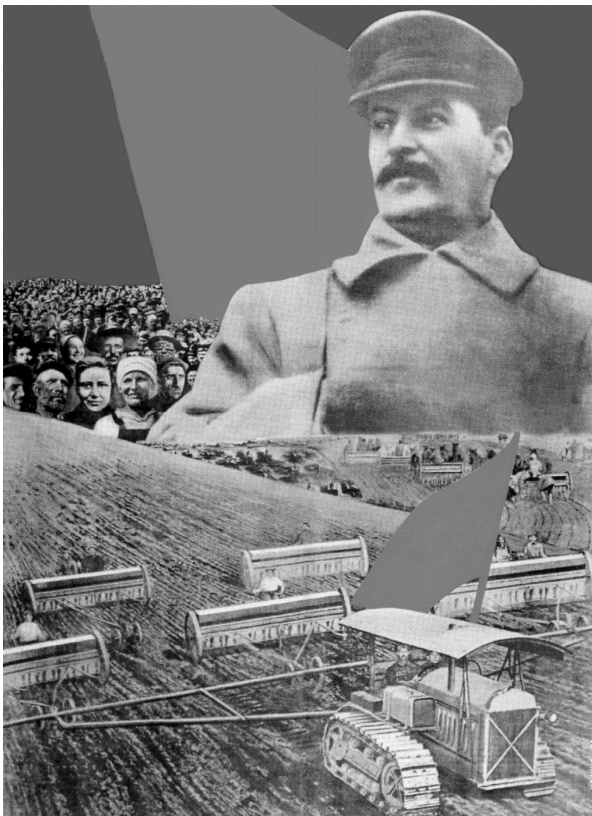
bron 7

Een foto van Lenin en Stalin (1922):

bron 8

Een poster uit de Sovjet-Unie (1932):

bron 9

Hieronder en op de volgende pagina's staan in totaal vijf afbeeldingen die te maken hebben met Duitsland in de periode 1914-1939:

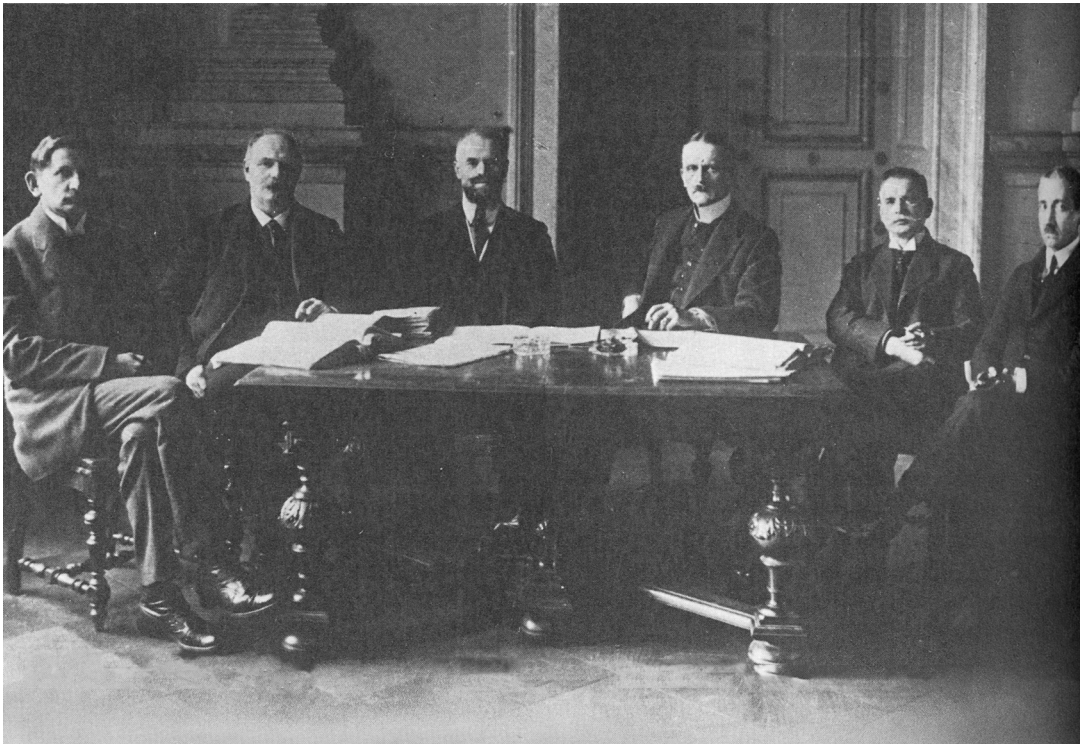
afbeelding 1

Bankbiljetten worden als oud papier verkocht:

afbeelding 2

Duitse afgevaardigden aanwezig bij de vredesonderhandelingen in Versailles:

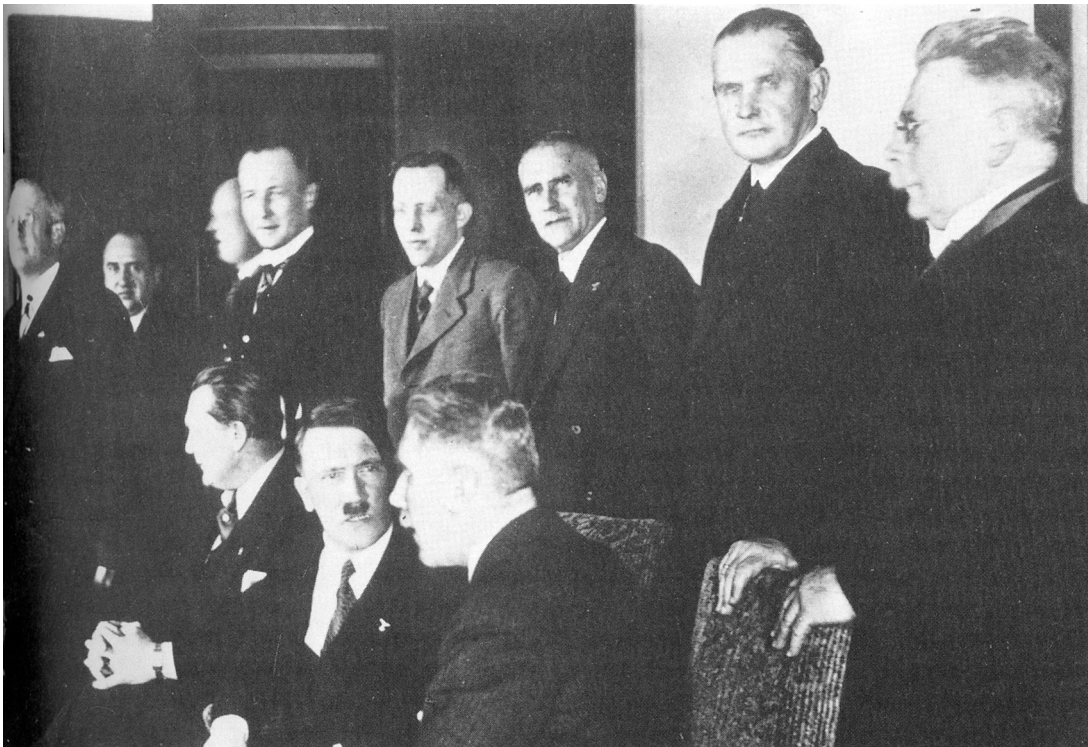
afbeelding 3

Duitsers luisteren naar de oorlogsverklaring door Hitler:

afbeelding 4

Het eerste kabinet van Hitler:

afbeelding 5

Soldaten trekken enthousiast ten strijde:

bron 10

Een Duitser vertelt over zijn keus om Hitler te steunen (1930):

Door het beleid van de linkse regering kregen we inflatie en hoge belastingen. Daardoor werd ik beroofd van het geld dat ik voor mijn levensonderhoud nodig had. Wij werden geregeerd door een stelletje uitbuiters, die ook nog ons hongerloontje afpakten dat wij als oud-frontsoldaten ontvingen. Daarom verwelkomden wij, als oud-strijders voor het vaderland, de Hitler-beweging.

bron 11

Hitler tijdens een bespreking met zijn legerleiding (1937):

Het doel van de Duitse politiek is dat de Duitse bevolking de mogelijkheid heeft om te groeien. Het gaat dus om het probleem van grondgebied. De Duitse volksmassa beschikt over 85 miljoen mensen. Daarom heeft het, meer dan andere volken, recht op een groter gebied.

bron 12

Een deel van een pamflet (1942):

Aan alle leraren en onderwijzers uit Nederland!

De nazi-agenten hebben iets nieuws: Het nationaal-socialistische Opvoedersgilde, waarin alle leraren verenigd moeten worden.

Opvoeders van de Nederlandse jeugd, bedenk: uw taak is zeer belangrijk!

Weiger als één man lid te worden van het Opvoedersgilde!

Geef dit pamflet door. Laat het uw collega's lezen!

bron 13

Een propagandaposter (1943):

— een rood-wit-blauwe zakdoek

— het teken van het Nederlands
vrijwilligersleger

Toelichting

Op de poster staat de tekst: 'Wie van deze twee is de ware Nederlander?'

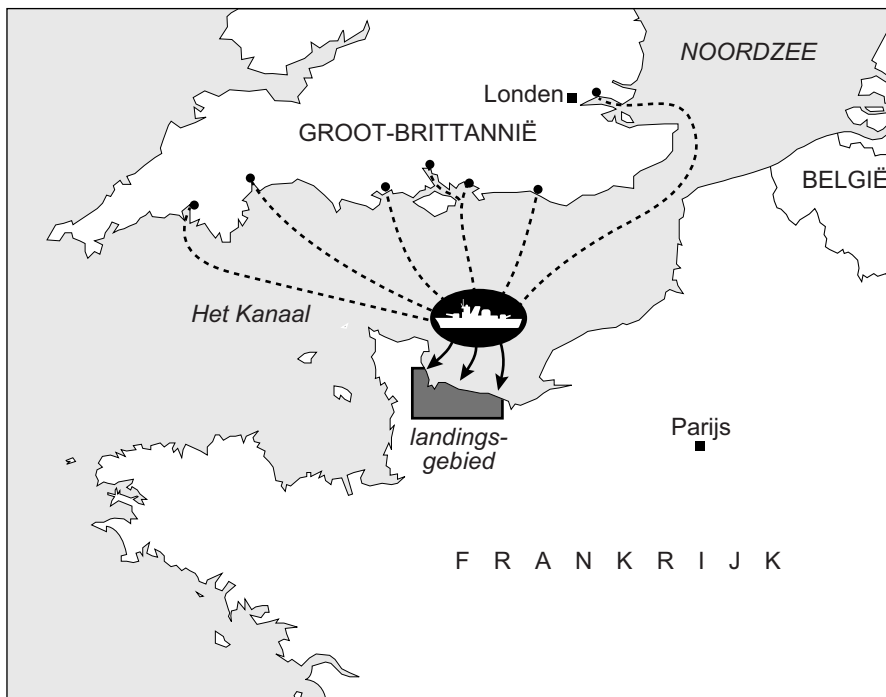
bron 14

Een Sovjetsoldaat vertelt in 2003 over de Slag om Stalingrad:

Ik herinner me dat het een prachtige, heldere ochtend was. Die dag begonnen de Duitsers de strijd met een gigantische luchtaanval. Ik zag wel tweeduizend vliegtuigen die de stad bombardeerden. Veertigduizend inwoners van Stalingrad kwamen daarbij om. 'De barbaarse aanval', zo noemen we de aanval nog altijd, omdat de bommen zo duidelijk gericht waren tegen onze burgers.

bron 15

Een aanval (1944):

bron 16

Hieronder staan vier ooggetuigenverslagen van bombardementen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

verslag 1

Een soldaat van de Amerikaanse marine vertelt:

Op 7 december om 8 uur 's morgens kwam ik net van de ontbijttafel toen het alarm van het schip afging. Ik rende naar het dek en zag dat er een bom viel op een sloep naast ons schip. Iemand schreeuwde: 'De Japanners vallen aan!'

verslag 2

Een Britse journalist vertelt:

De eerste Duitse vliegtuigen vlogen boven Londen. In mijn kamer voelde je het trillen. Je hoorde het gedreun van zware bommen die bezig waren gebouwen te vernielen. De vliegtuigen waren niet zo heel ver weg: De Slag om Engeland was begonnen.

verslag 3

Een Japanse jongen vertelt:

We zagen het vliegtuig aankomen en over ons heen vliegen. Na een tijdje kwam de ontploffing. Daarna een enorm hard geluid en toen was het ineens donker. Toen het wat lichter werd, zag ik dat alles om me heen ingestort was. Ik keek naar mezelf en zag dat mijn huid in vellen aan mijn lichaam hing. Ongelofelijk dat één bom de hele stad kon verwoesten.

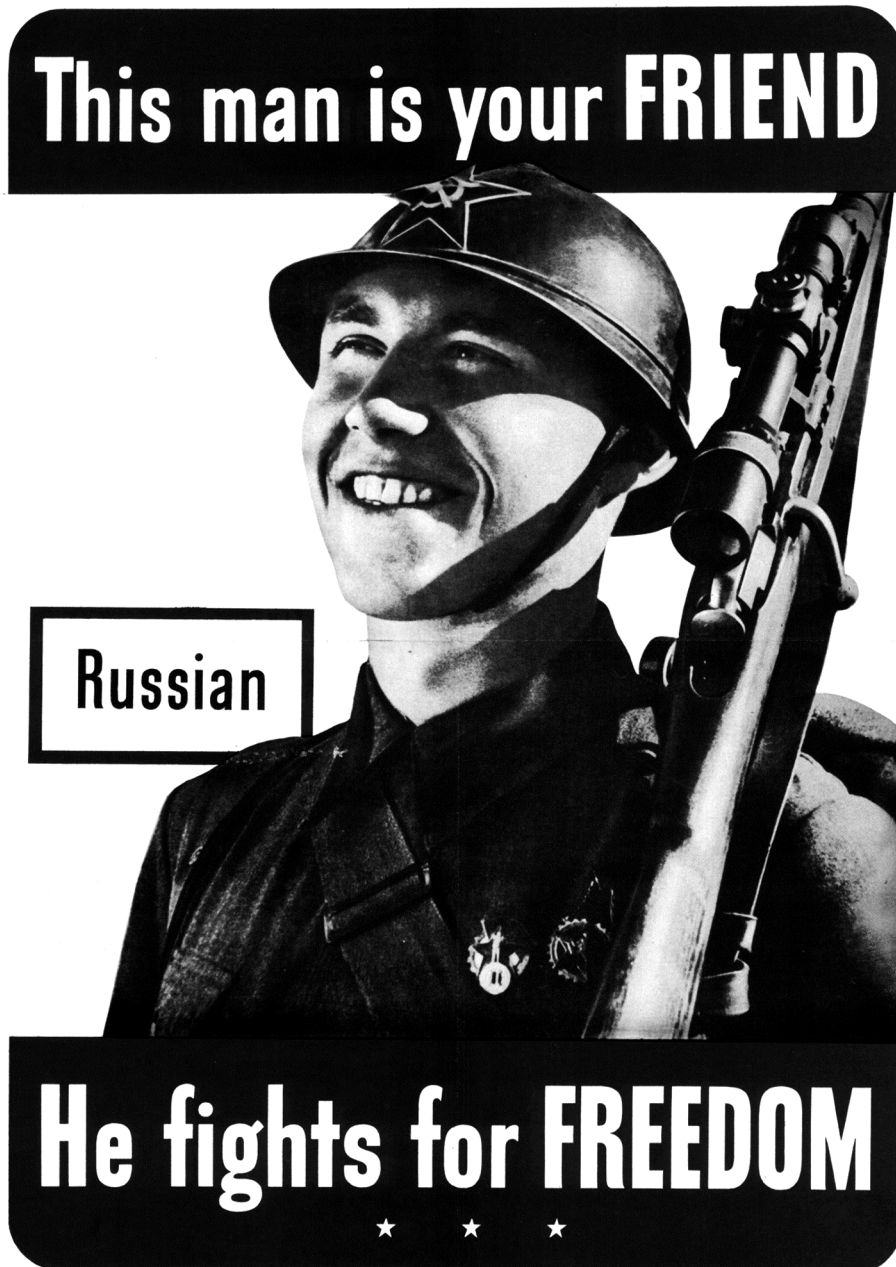
verslag 4

Een Nederlandse vrouw vertelt:

Mijn moeder was al bezig met de voorbereiding van het avondeten. Ze maakte sudderlapjes. Toen gingen opeens de sirenes af en de chaos was enorm. We werden gebombardeerd door de Duitsers. We woonden in het centrum van de stad en ons huis werd volledig verwoest. Nog altijd kan ik niet tegen de geur van sudderlapjes, omdat het me te erg doet denken aan het bombardement.

bron 17

Een poster, verspreid door de Amerikaanse regering (1942):

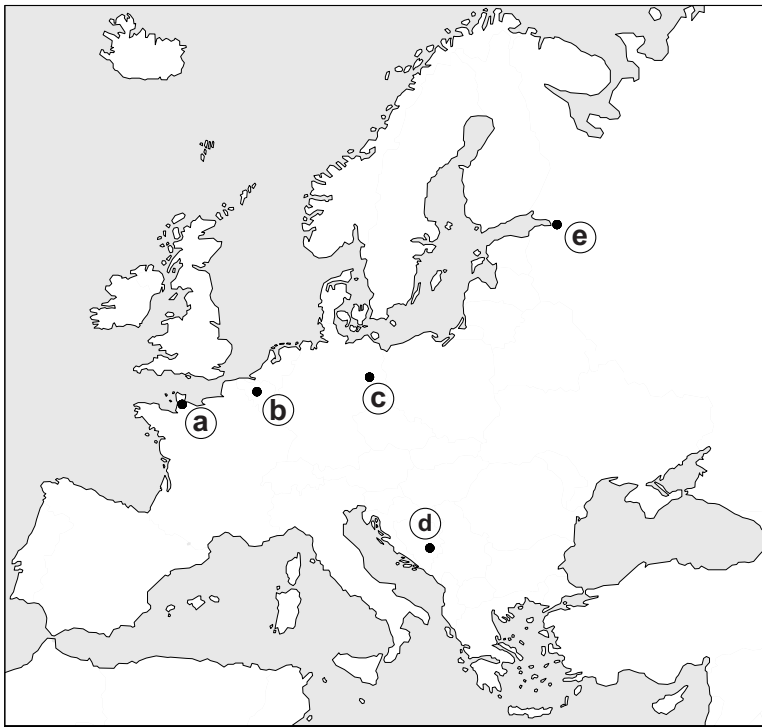

Vertaling

Op de poster staat: 'Deze man is je vriend. Hij is een Rus. Hij vecht voor vrijheid'.

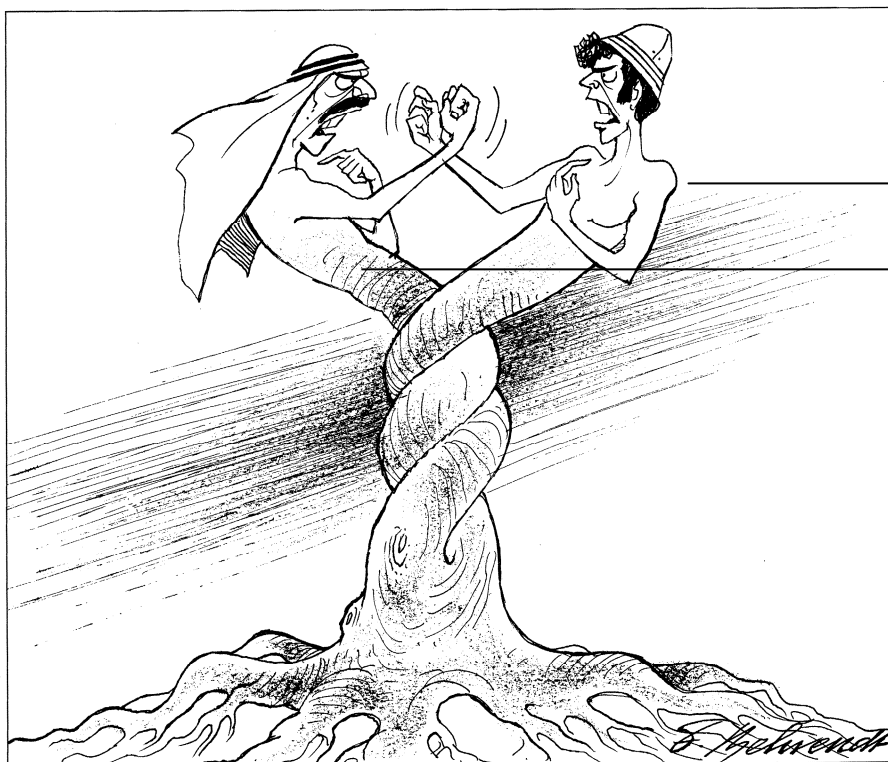
bron 18

Een kaart van Europa waar na 1900 belangrijke historische gebeurtenissen hebben plaatsgevonden (a, b, c, d en e):

bron 19

Een politieke tekening over het conflict tussen Israëliërs en Palestijnen, met als titel: 'IK was hier eerder!' (1990):

Israëliër

Palestijn

bron 20

Hieronder staan in totaal vier onderdelen uit toespraken van politieke leiders:

onderdeel 1

De Bondsrepubliek Duitsland wilde altijd al muren en prikkeldraad verwijderen als grens tussen de twee Duitslanden. Vandaag kunnen we met dankbaarheid zeggen dat we bezig zijn met het repareren van de historische eenheid van ons land.

onderdeel 2

Er daalt een IJzeren Gordijn neer over heel Europa. Achter deze lijn liggen alle hoofdsteden van de oude Oost-Europese staten. Al deze beroemde staten en hun bevolking liggen nu in de invloedssfeer van de Sovjet-Unie.

onderdeel 3

In deze dagen vindt een ramp voor de mensen plaats. Midden door Berlijn worden betonnen palen voor een muur de grond in geramd. Wat samen hoort, is uit elkaar getrokken. Het is een recht van een mens om te mogen vluchten naar een ander land.

onderdeel 4

We horen dat Moskou een nieuwe politiek voert, een politiek van verandering en van openheid. Is het een begin van echte veranderingen? Of zijn het lege gebaren om valse hoop in het Westen te creëren? Meneer Gorbatsjov, als u echt vrede zoekt, als u echt welvaart en vrijheid zoekt, kom dan naar deze plek. Meneer Gorbatsjov, breek deze muur af!

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.